Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 1

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Bardu

Emne: Ard og plog

Bygdelag: Bardujord

Oppskr. av: John Eggen

Gard: Eggen

(adresse): Bardu

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Av eiga og andres röynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Å fastsette tidsbolken fullnöje ka tid Arden vart teken i brük her i Bardü er vanskeleg. Den förste büsetting av garden Eggen og Kalbekken (Elverold) var i 1791. Om dei da alt hadde Ard med seg kjenner ei ikkje til, men at dei hadde ymse anna bühave og reidskap er sikkert. Det vil da spörres om Arden vart teken i brük, i bygdene Tynset og Alvdal, der dei förste rydningsmend kom frå.

Da dei förste som kom hit opp og slo seg ned her oppe i villmarka, måtte avle dei sitt eiget korn, so var nok arden flittig brükt i arbeide med åkeren og plöjd både på kryss og tvers.

Om nedmylding var det vel brükt både rive og grev; men det fortelles og at dei förste hårvene var tindene laga av björk (tindhårv)

Av dei ardtyper som medsendte tekning synes er: type 5. kjendt, da det endda finds av den her. Av skjeker som fig. 4 synes, er i allfald no; glömt og ükjent.

2991

Om dei gamle ardene no vert meir og meir avlagt, so gjer mann ned ard igjen om t.d. S.-are (eller ale og poletremner) Til å hyppe er dei ogso avlagt, da „hestebakka" hev overteke den gamle ardens arbeid.
Skoklene er framleis i bruk og hev same namn som før, og dei brukes både for plog og harv og vil nok halde fram so lenge hesten er i bruk, som trekkraft.
Ordet ard er ikkje kjendt eller brukt om hovhypper.
For å stille arden eller plogen for djup eller grund pløying-kjendes ikkje anna måte enn å stille Moldfoten opp eller ned. (Moldfoten kan vere ein slepe sko, ein vinkel-formet bjørk krog; men etter det vart brukt hjul framme, heter ogso det Moldfoten.)
Til dei arder og ploger vi kjender til hev det vert brukt restil (Kniv).
Til dei eldste arder var nok velle fjøla av tre seinare påslått jamplate.
Alle dei eldste plogene var (som ardene ogso laget her i bygda.
Etter 1850 åra vart det iallfall ein stor forbedring med ploge-stelle (før den tid, var det vel so ymse). Men da kom det til bygda ein dugande smed: John Stengrimsen frå Nulberget Opdal; denne smeden hadde gått i lære hos sin bror som hadde vore i Engeland og lært å smi ploger.
Frå denne tida vart det eit betre stell på ploger og harver. Og desse ploger hev vert i bruk til fabrikkplogene ~~..~~ tok til å kome —

2991

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

2. det blad

Seinare hadde vi Halvdan Sæteve
som ogso var ein dugande smed og han
smidde og plogar heilt ned til ca 1910 åra
Etter den tid kom agentane frå ymse
maskinforretninger og fabrikkplogane brukes
no over alt.

14. Svar til plog fig. 8. Denne plogtypen har
eg set i Ofoten og brukes som hyppeplog.
Om den har vert her i bygda, kjennes ikkje,
må da vere gått av moten" tidligare.
Det var vanleg å kjöre plogen "uttande til aug før
få moldsott side av skjær og velte fjöl.
Man brukte å slå eit bord eller ein "klosse
på plogåsen som tok av so den ikkje ~~ikkje~~
skrape opp grassvålen, eller ogso for å spar
plogen for "slitasje"
"Vanleg djüpplöjing var ca. 5"
det brukes altid veskil (Kniv) og moldf~~ø~~t
eller slepesko, og disse var stillbar.

21 Spörmål om fig. 10. er ikkje kjendt her.
Vokon slede for å kjöre plogen heimanfrå,
eller frå garden kjendes ikkje.
Ellers er det vel ogso her brukt ymse
"varianter" av plogar, men er komen vekk
og kan vanskeleg teknes; men på dette område
har vi vår kultur, frå Østerdalen og Gudbrandsd.
og man vil finne det att der.
I dag er det skjeldent å höre nemd: Ard
eller. av. men det lever framleis i bygdamåle
til. d. "I dag har eg ale opp potetrenn."
eller .-: ale opp potetåkeren"
Men den nye tid er komen. I dag pløjes og hörves
det med traktoren.

Bardu i 1949. John Eggen

2991

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING